

egy egzotikus országban

A felhő a fontos, vagy a hegy?

* Elhangzott Kali Kinga *Felfalni* Arménia fotó- és szövegkiállításának megnyitóján

FORGÁCH
András
Aki nincs
Magvető, 1999

Két dráma
Cserépfalvi, 1991

Valami Figaró-féle
alak
Jelenkor, 1993

Gonosz siker
Magvető, 2001

Zehuze
Magvető, 2007

12 nő voltam
Libri, 2013

„Napok dátum
nélkül”
Magyar Lettre
Internationale, 41

„Alvók”
(Egy Földközi-
tengeri utazásból)
Magyar Lettre
Internationale, 45

„2002. leütés.
Röviden”
Magyar Lettre
Internationale, 47

„Kifelé a Szinájból”
Magyar Lettre
Internationale, 49

„Felvételi”
Magyar Lettre
Internationale, 73

„Útjegyzetek, Zug,
április”
Magyar Lettre
Internationale, 77

„A tizenkettedik”
Magyar Lettre
Internationale, 90

PÁLYI András
„Proustabb még
Proustnál is”
(Forgách Andrásról)
litera, 2012. július
18.

Az alapvető kérdés, amit az ember föltehet magának Kali Kinga Örményországban készült képeit nézegetve, nagyon kézenfekvő. Azt kell megtudnia, hogy mi a különbség egy pusztán szép kép és egy *szenvedélyes* kép között. Csak ennyit. Ja, hogy ami szenvedélyes, az bizonyára szép is? Az nem olyan biztos. És hogy a szép mindig szenvedélyes? Még az sem.

Kali Kinga képei majdnem mind szenvedélyes képek, tehát nem egyszerűen képek, hanem *valóságok*. Ahhoz, hogy egy kép szép legyen, néha elég, ha szépek rajta a fények, az arányok. Itt majdnem minden képen szépek a fények. És izgalmasak az arányok. Ahhoz, hogy egy kép szép legyen, elég, ha jól komponált. Itt majdnem minden kép jól komponált – vagy *majdnem* jól komponált. Erről a *majdnemről* szeretnék beszélni.

A Facebookon, ahol Kali Kinga először tett közzé örményországi fölvételeket, több képen ő maga is látszik, ezeket a képeket értelemszerűen nem ő készítette, hanem valamelyik útitárs. Az egyik ilyen útitársat, aki azt kapta le, ahogyan Kinga éppen lefotóz egy khácskárt vagy mit, Kinga tréfásan *Baron Photographiannak* keresztelte el. Hogy mi az a khácskár? Tessék közelebb menni a khácskárokat ábrázoló képekhez. Ha az ember sokáig néz egy khácskárt, könnyen egy Szergej Paradzsanov-film közepén találja magát. A Facebookon sok képet láttam, ami a Paradzsanov-múzeumban készült, Krisztus zsebkezdője, fantasztikus kalapok (egyik a Kinga fején is látható), szóval Kinga nem csak a kolostorokat nézte meg, és nem csak a piacon járt, hanem még magát a megfoghatatlanul szenvedélyes és szüntelenül tevékeny Paradzsanovot is bekebelezte.

De vissza a főt említett képhez, ami a guggoló Kingát ábrázolja, fotózás közben, a Jereván külvárosában található *Az ég angyalai* (Szvarnoc? Szvartnoc?) nevű katedrális előtt. A kép címe: *A valóság manipulálása*. Manipulálja-e ezeken a képeken a valóságot Kinga? Nem, dehogyan, de valamit mégis csinál a valóságból: nem egyszerűen az érzéki élményt, hanem *a leendő emléket* akarja rögzíteni. Nem azt a valóságot, ami épp ott van a szeme előtt, hanem azt a valóságot, amivé az a kép, *amelyikben ott áll ő maga is*, az emlékezetében majd válik. Mert számára Örményország, és ez abból a szenvedélyes, önmagát kereső, zenei fúgáként áradó szövegből, amelyet a képek kíséretében írt, kiderül: egyszerre a nagyon távoli múlt és az elképzelt jövő. Stendhal szerint a szépség: *a boldogság ígérete*.

Mi hát az a kicsi dolog, az a kicsi különbség, az a kicsi elmozdulás, amitől egy kép nem mindenestül szép, vagy inkább nem csupán szép, hanem *szenvedélyes* is?

A Khor Virap kolostor egyik szerzetese, nekünk háttal, a kolostor kőfala felé fordulva áll, a ház lepkeszárnyaszerű fadiszítményei árnyékokat vetnek a nyers kőfalra, s a fekete ruhás szerzetes, aki épp belépni készül egy hófehér ajtón, a nap ferde sugarainak kitéve szintén árnyékokat vet erre a kőfalra. Az egész kép csupa vibrálás, csupa feszültség, csupa bizonytalanság, a szélei csipkés, mint azok a papírcsipkék, amelyeket gyerekkorunkban vágunk összehajtott papírdarabokból, hirtelen megértve a szimmetria csodálatos működését. Ez a fotó, ha akarom, ügvetlen. A szerzetes profilja akár egy festmény a falon, egy ikon, mozdulata bizonytalan. *Közben* vagyunk, valami *közben*, két lehetséges pillanat között.

Kinga lefotózott egy falusi házban látható kiállítási objektumot, a kötőtűvel kötött örmény valóságot: az Ararátot ábrázoló kötött kép alatt egy zenekar, egy pap, düllöngelő figurák, öregasszony, mind-mind a maga ügvetlenségében szívszorítóan kifejező, pillanatnyi, testmeleg, az ember a szagot is érzi, ami abban a parasztházban rögtönzött műzeumban megcsapja az orrát. Otthon van ott.

És itt van a hófehér hajú néni, aki egy pillanatra megáll, kezében alumíniumtálcan kávé dzsezva (ez a hivatalos neve az edénynek kutatásaim szerint, egyébként törökül, nem tudom, örményül hogy van), arcán finom mosoly: jön, pedig áll, és szinte kilép a képből, pedig mozdulatlan. S mindez teszi mérhetetlen egyszerűséggel.

A kép kilép önmagából. Mert mágnesként vonzza egy tekintet.

Szép: a magyar szó eredetileg annyit jelentett, ügyes. Kali Kinga nem akar ügyes képeket készíteni. A szenvedély feszíti őt. Mellékesen a szó azt is jelentette, nagy – innen jön a szép-apa. Kali Kinga nagy képeket akar készíteni, nagy érzéssel telített

képeket, egy egész univerzumnyi világ érződik képein a szenvedélytől.

Az angol beautiful jót, udvariast, vonzót jelentett eredetileg. Kali Kinga nem akar mindenáron udvariast, jó és vonzó képeket készíteni. A szenvedély feszíti őt. Ugyanakkor rögzít: ez ilyen, ez ilyen, ez ilyen. A szenvedélyben ott lappang a szenvedés is. Az apa, akinek halálakor nem lehetett ott, s akinek szívét talán ki kellett volna metszenie, gondolja, mint tette egy híres örmény költő fia, mereng a templomban kiterített holttestet nézve. Lüktet, pulzál benne a szenvedély.

A német schön ragyogó, tiszta, barátságos volt eredetileg. Persze ragyognak Kali Kinga képei, gyakorta ragyognak, mint este a nedves kő a jereváni Köztársaság téren. És barátságosak is olykor. De nem ez a lényeg. A barátság, amit Kinga egy fénysugár iránt érez, mely végigsöpör az alkonyati tetőkön és házfalakon a völgyben, az sokkal több, mint barátság. A felhő a fontos, vagy a hegy? Ha azt mondom: mindkettő, megkerültem a kérdést. Ha választok közülük: megkerültem a kérdést. Így van ez már minden nagy szenvedélyben.

A kiállítás címe arra utal, hogy az író – mert persze Kali Kinga elsősorban író – na jó, a fényképész-író meglehetősen szenvedélyesen viszonyul tárgyhöz: nem egyszerűen látni és érezni akarja, hanem fel akarja habzsolni, magáévá akarja tenni, be akarja kebelezni ezt a világot, mint ahogyan szerelmes ölelésben teszi a szerencsés lélek.

Egy egzotikus országban a turistaipar következtében évente sokszázmillió, sőt, milliárd kép készül a hegyekről, a barlangkolostorokról, az alkonyatokról, a felhőkről, az árusokról, a szerzetesekről. Azonban ilyen megsebzett, sóvár tekintet egy képről se néz vissza rád.

KALI KINGA: SZEVANAVANK – SZEVÁNJTÓ

Ruxandra Cesereanu

Örmény taxi¹
A megérkezés

Örményországba egy taxin vonultunk be, melynek a köd nem állbatta útját.
David, vén, ravaszdi, karvalyorrú ördög, a sofőr mellett az életről regélt,
mi Ruzanával a hátsó ülésen bóbiskolva, félálomban a költészetről és
amnak máig nem tisztázott értelméről bebegtünk.
Jereván peremén repesztettük, magunk mögött hagyva az Eiffel-torony és
Moulin Rouge formájú kaszinókat,
aztán úgy a Konyakgyárak közelében a város egyszer csak ledobta parókáját
és az ősz narancssárgára festette szempilláit.
Nem hallottunk sem kutyákat, sem macskákat, sem egyéb bázisállatot
a nagyvárosi éjben.
Így érkezünk meg a Még-Életben-Levő-Költők Kolóniájára.
És pedig ezek voltak az első apostolok:
Basil, aki éppen egy eltévedt könyv szanatóriumából szabadult,
Kinga, aki flamencotáncosnő nyakával és vállalval örületbe kergette a férfiakat,
Filip, aki kifúratta fülét a Bau-bau fülbevalójáért.
A második Davidot Gyógyítónak nevezték (engem is meggyógyított)
és a még-életben-levő-költők cébmestere volt –
kik slivovicát, pálinkát, vodkát, szeszt fogyasztottak vég nélkül,
meg minden mást is, ami nem akadályozta a modern költészet rendes menetét.
Nsban, mint egy érzelmes hím veréb, úgy énekelt,
Gobar félistennő eközben egy alkókból ügyelte őt,
Vika pedig tetőtől-talpig egy sálba tekeredett.
Ezek lettek volna a soron következő apostolok.
Maira egy füstfelbő némaságába temetkezett öntudatlan,
a hóriborgas Herbert zsebre vágott kézzel elmélkedett a halbatatlanságról.
Lám, még két apostol a startvonalnál.
Lady Lili Kypris egy öngyújtóval fészülködött,
a dörgő mellkasú, ütemverő-lábú Claudio meg Tumanjan szakállát csodálta,
miközben a zsörtölődő Grigorij Arsenyij Tarkovszkij bangján szavalt.
Ők voltak pedig a többi apostolok.
De mások is feltűntek az élőképeken az örmény taxiban vendégeskedő
Noé bárkáján:
Vladas, a még-életben-levő-költők társulatának manója,
az örökön vörösnadrágos-napszemüveges Mira,
a geopoéta Igor, aki már nem hitt mesteremben, Mibail Bulgakovban,
Vologyimir, kvarclencsésű filozófus, hordó nélküli Diogenész,
aztán Harut, a kalaposmester, és Lian, szélben lobogó bajjával, mint
egy szentjánosbogár,
no meg Boris, a fáradhatatlan pobárnok.
Ezek voltak, im, az utolsó apostolok: a harmadik évezred költészetének
kreoljai voltunk.
Az örmény taxiban ott voltak bekebelezve a kibunyit század '50-es éveinek
retro autóbuzsai, valamint Mitrász temploma
a bozzá tartozó, rákóktól hemzsegő patakkal,
aztán meg Ruzan 2013 februárjában megszületendő gyermeke is,
hogy megváltsa mi megváltató maradt még ezen a világon.

A lakoma

A karmazsinba bajló ég Haghpatban meta-ég volt,
egy párafelbő erszényéből ereszkedett alá
a falevelek meghasadt szívecskéin keresztül.
A költészet utolsó apostolaként tébláboltam még bent,
térdre rogytam, körbelesve lopva, ne hogy valaki meglásson.
Fejemet alázattal földre szegtem,
mert az ima egy sikoly, melynek senki sem lebet tanítja.
Geghardban a marmeládbőr-tekercek baszturmával léptek frigyre,
és a hegyi kofák rikkantva árulták lépes mézüiket.
Senki sem törődött már a halbatatlansággal,
csupán a gyomor és a rágni nem szűnő teli száj szillogizmusai számítottak.
Geghardban oroszánok voltak az égen és szent forrás a talpunk alatt
és kenyérbéjék az örmény ábécé betűivel,
mint fiatal-öreg ember teste mi szétoztatik az immár testetlenek között.
Sosem fogom elfelejteni Zvartnoc gránátalmait,
az asztalról szedtem őket, selyemkendőbe kötöttem,
magam elé suttogván, hogy Dionüszoszt még nem marcangolták szét a késelők.
Volt valami fény azokban a gránátalmákban, mint egy szent tebén
borostyánsárga vája,
úgy olvadt szét a még-életben-levő-költők szájában.
És mindenféle balzsamos fűvek is nőttek ott a könyökünk alatt,
elringatván a távcső látóterébe tévedésből bekerült párducokat.
Minden tökéletes volt vagy szinte tökéletes.

A táncok

Mint vörösbőr csúszott le a torkokon a melankólia,
amikor a táncok elkezdődtek
és a még-életben-levő-költők nekilendültek, hogy megmozgassák rendre
csontjaikat
és testüket a nappalától eltérő formákba rendezzék át.
Csúnya-szép, szenvedélyes férfiak vágyták a gyönyörű, tüzes nőket,
miközben a mellvértes örmény énekesnők,
mint kik áldozatot mutatnak be, azonképpen versengtek.
A még-életben-levő-költészet apostolai úgy pörögtek,
úgy tekeredtek, úgy szökeltek, mint a vadak egykor Noé bárkáján.
Húsvakat és vérünket egyetlen üzenet tüzelte:
ha el is kell pusztulnia valaha ennek a világnak, jöjjön,
aminek jönnie kell, a költészet úgysem lesz balott, nem balott és sosem bal meg.
Elvetemülten táncoltunk, éppen ezért, hogy kiűzzük az ördögöket magunkból,
de még azokból is kibajtsuk, akik minket néznek.
Éppen ezért a táncok immár gránátalmákká lettek.
Ajajaj, ojoj, taratata, combok, bokák, lábikrák, talpak, ajajaj, ojoj, taratata,
a még-életben-levő-költők tiszszerezen kitáncoltak,
míg az ördögeik elbagyták őket, és átmentek másokba.
A gránátalmák tiszszerezen kigömbölyödtek, szétrepedtek és bekebeleztek.
És akkor elénekeltük Kingával, hogy Verje meg az Isten azt, ki szeret és megtagad,²
Lian pedig egy mongol ráolvasáshoz bangolt.
Aztán a táncok vége felé megérkezett a Maffiózó, Noé egy másik bárkájának ura,
sóvárogva fakadt dalra, és sírása körülölelte egész Jerevánt.
Csak a pezsgő meg a pobártörés biányzott, hogy azt biggyük,
egy bíres orosz regény szereplői vagyunk éppen.
És akkor, mivel már nem volt mit tenni,
mindkét kezemmel a szívemen azt mondtam magamnak:
de hát én ki voltam, ki vagyok?
A költészet apostolnője.
És te, gyönyörűséges Szofiko,³ dekadens műzsám, hol voltál, hol vagy balálodban?
DUN KRAK, DUN KRAK.⁴

KALI KINGA FORDÍTÁSA

¹ A költemény fikció, még ha a 2012 októberében Örményországban megtörtént események hús-vér valóságából táplálkozik is. Vagy éppen ellenkezőleg, e költemény elképzelt eseményei tökéletesen egybeesnek a valósággal. Vagy sem egyik, sem másik.

² Cine iubește și lasă, Dumnezeu să-ți dea pedeapsă – Maria Tănase román diva kultikus, mára szinte már folklorizálódott dala. (A fordító megjegyzése).

³ Szofiko Csiaureli, Szergej Paradzsanov fétis-színésznője A gránátalma színe / Szaját Nova című filmben.

⁴ Idézet Szaját Nova egyik verséből – a szenvedély lángolásáról. Az idézet az említett filmből való, és egy archaikus örmény tájszólásban annyit jelent: tűz vagy, tűz vagy. (A fordító megjegyzése.)

